

PERSPEKTIVE MAĐARSKOG OVČARSTVA U EUROPSKOJ UNIJI

CHANCES OF SHEEP BREEDING IN THE EUROPEAN UNION

Gy. Toldi, J. Ember

Stručni članak
UDK: 636.3.37
Primljeno: 20 svibanj 2003.

SAŽETAK

Tijekom pregovora s kompetentnim vlastima Europske Unije, Mađarskoj je dodijeljena kvota od 1146000 ovaca majki. To je 30% više od broja 2001. godine. Ako struktura proizvodnje ostane nepromijenjena, hranidba tih stada može se osigurati s površine od 267441 ha pašnjaka, 13544 ha livada i 54748 ha oranica. Više od tri četvrtine preostalih mađarskih pašnjaka može se koristiti za druge svrhe.

Budući da se kvota odnosi isključivo na broj majki, intenzivnijom tehnologijom može se povećati dohodak te grane stočarstva s tri janjenja u dvije godine, unošenjem plodnijih pasmina, uvođenjem mužnje i dr. Da se to ostvari, pojedina stada trebaju se povećati do racionalnog obima, konsolidacijom posjednih odnosa osigurati pouzdanost hranidbe stada, a uz to poticati ovčare da se integriraju da im proizvod bude usklađene kakvoće, da pod povoljnijim uvjetima nabavljaju sredstva proizvodnje i pod povoljnijom cijenom na tržištu prodaju svoju robu.

U ostvarivanju uvjeta takvog razvoja od pomoći može biti financijska potpora, koja se može dodijeliti ovoj grani stočarstva u okvirima Europske Unije. Ta je svota 46% veća od potpore koju mađarski proračun danas može izdvojiti za tu svrhu.

Ključne riječi: Kvote ovčarstva, prinosi, rentabilnost

UVOD

Tijekom zadnjih dana pregovora, vođenih s predstavnicima Europske Unije u danskoj prijestolnici, došlo je do sporazuma u pitanjima mjere neposrednih isplata i kvota, koje će odrediti određene grane poljoprivredne proizvodnje. Neposredne isplate na početku će iznositi tek četvrtinu onih koje dobiva poljoprivreda starih članica Europske Unije, ali se uspelo iz vlastitog proračuna za tu namjenu izdvojiti još 30%. Kvote su, na žalost, ustanovljene

na temelju proizvodnje zadnjih godina. One su daleko od stvarnog potencijala naše poljoprivrede, ali kvota za ovčarstvo, ustanovljena za preko 1146000 ovaca majki, smatra se zadovoljavajućom (Hajduk, Safar, 2003.).

Sedamdeset posto površina Mađarske povoljno je za poljoprivrednu proizvodnju, a 77% poljopri-

Gyula Toldi, BAgr. and Prof. Dr. Sci. Janos Ember, University of Kaposvar, Faculty of Animal Science, H-7401 Kaposvar, Pf. 16. Guba Sandor ut 40, Hungary - Mađarska.

vrednih površina zauzimaju oranice na kojima se, prije svega, uspješno uzgajaju zrnate kulture. Travnjaci zauzimaju 18%, od kojih su četiri petine pašnjaci, a jedna petina livade. Veći dio pašnjaka nalazi se na slanim tlima s obje strane Tise, gdje prinos sijena ne iznosi više od 1,5 t/ha, a prinos livada nije veći od 5 t/ha. Ako se uzme u obzir i semiaridna klima, sasvim je razumljiva dominacija svinjogojstva i peradarstva u stočarstvu Mađarske.

U XIX. stoljeću na tim su pašnjacima uzgajali mađarsko sivo govedo i ovce merino pasmine. Tijekom XX. stoljeća stada tih goveda skoro su potpuno nestala pa je veliki dio ekstremno slabih pašnjaka ostao neiskorišten. Ovce su još nalazile dovoljno hrane na tim slanim pašnjacima te se početkom 80-ih godina u Mađarskoj uzgajalo preko 3 milijuna ovaca, od kojih su dvije trećine bile majke. Zbog slabe cijene vune, glavni proizvod ovčarstva postala je janjad za klanje. Ovčarstvo je time postalo intenzivnije, ali je još uvijek ostalo najznačajnijim korisnikom slabih pašnjaka.

Političkim i gospodarskim preokretom najviše je stradalo ovčarstvo. Godine 1997. ovaca - majki bilo je 632000 grla, dakle svega jedna trećina nekadašnjeg broja (KSH 1998). Od tada se brojno stanje ovaca povećava, a dodijeljena kvota omogućava daljnje povećanje tih stada.

Početkom 80-ih godina stočarstvo je sudjelovalo s 51,4% proizvodne vrijednosti poljoprivrede, a unutar toga ovčarstvo s 4,7%. U tom pogledu ovčarstvo je od sporedne važnosti, ali treba imati u vidu da ono iskorištava inače neiskorištene površine, a više od 90% svojih proizvoda izvozi (domaća potrošnja ovčjeg mesa ne dostiže niti 0,5 kg po osobi). Ova grana stočarstva ostvaruje po jedinici poljoprivredne površine, koja je hrani, blizu dva i po puta veći prihod nego krave majke, a dva puta veći od onog što daju konji za meso (Ember i Stefler, 2001.).

Svrha ovoga rada je analizirati:

kakvu dobit omogućava dobivena kvota s nepromijenjenom strukturom proizvodnje,

kakve poljoprivredne površine bi poslužile za tu proizvodnju,

kako je u okviru dobivenih kvota moguće povećati proizvodnu vrijednost te grane stočarstva, i

kakav će utjecaj to imati na prihode ovčarstva?

MATERIJAL I METODE

Izvori podataka koji se odnose na veličinu i proizvodnost stada ovaca nalaze se u publikacijama Mađarskog statističkog zavoda i Vijeća ovčarskih proizvođača. Površine potrebne za hranidbu stada izračunate su na temelju statističkih podataka, a dijelom iz vlastite prakse. Prijedlozi koji se odnose na daljnji razvoj ovčarstva temelje se na rezultatima istraživanja našeg instituta i na osobnom iskustvu. Nova istraživanja nisu obavljena o ovoj temi.

Računali smo modelom od stotinu majki pod sljedećim pretpostavkama:

5 ovnova za sparivanje iz ruke,

od 90 oplođenih majki dobije se 100 žive janjadi,

do odbića krajem drugog mjeseca života odgoji se 95 janjadi. Dnevni prirast je 180 g,

za remont se odvoji 30 ženske janjadi prosječne težine od 15 kg, koja se dalje odgaja do kraja sljedećeg ljeta, kada postaje zrela za rasplod,

preostalih 60% janjadi prodaje se za klanje u dobi od 60 dana, a ostatak se tovi dalje 4 do 5 mjeseci, kada (26 do 27 grla) ide na klanje s 40 kg žive težine.

Krajnji proizvod ovog modela je sljedeći:

37 janjadi prosječne mase od 15 kg,

26,6 janjadi u prosjeku od 40 kg,

27,3 škartirane majke od 50 kg u prosjeku,

450 kg vune,

4,5 kg mlijeka za preradu (danas se u Mađarskoj muze samo 70 do 80 tisuća majki).

Površina krmnih biljaka potrebna za tu proizvodnju dobivena je na temelju pretpostavke da su:

prinosi pašnjaka 1,5 t, a livada 5,0 t sijena po hektaru,

prinosi kukuruza za siliranje 20 t/ha,

prinosi znatog kukuruza 5,5, pšenice 4,5 te ječma 4,0 t/ha,

prinos sijena od lucerne 6,0 t/ha.

Nusproizvodi koje ovce troše uračunati su bez površina.

RASPRAVA

Iako se dobivenom kvotom ne mogu iskoristiti kapaciteti apsolutne krme za ovce, one ipak premašuju oko 30% broj majki krajem 2001. godine.

Raspoloživom strukturom proizvodnje, kao i dobivenom kvotom, moći će se izaći na tržište sa sljedećom proizvodnjom:

janjadi za klanje: 6364 t u kategoriji od 15 kg po cijeni od 768,5 h.Huf/t	4894496 h.Huf
janjadi u kategoriji od 40 kg: 12193 t po cijeni od 561,0 h.Huf/t	6840513 h.Huf
škartiranih majki 15627 t po cijeni od 300 h.Huf/t	4688181 h.Huf
mlijeka 51570 kg po cijeni od 132 Huf	6807 h.Huf
vune 5157 t po cijeni od 121,10 h.Huf	624513 h.Huf
ukupna vrijednost:	17054510 h.Huf

Pašnjaci daju 47,8% hranjive tvari potrebne za ovu proizvodnju, sijeno s livada i kabasta hrana s oranica 30,5%, a koncentrirana krmiva 31,7%. Struktura poljoprivrednih površina koje tu količinu mogu pružiti je sljedeća:

pašnjaci	267441 ha	79,66%
livade	13544 ha	4,03%
oranice	54748 ha	16,31%
ukupno:	335733 ha	100,00%.

Računajući dalje sa cijenama iz 2002. godine, po jedinici poljoprivredne površine može se dobiti 50,797 Huf-a što doduše nije mnogo, ali treba imati u vidu da se blizu 80% tih površina ne može koristiti u druge svrhe. Ako se taj prihod projicira samo na oranice dobije se 311512 Huf-a, a taj će prihod biti veći od onoga što daju u prosjeku druge kulture naših oranica. Manji je od onoga koji bi se postigao proizvodnjom mlijeka, ali treba imati u vidu da su i ulaganja u ovčarstvo istovremeno mnogo manja.

Više je uzroka što je ta grana stočarstva početkom 90-ih godina došla na tu razinu besmislenim napadom na velika zadružna poljoprivredna poduzeća.

Privatizirana je, naime, i stoka. Stada od 300 do 400 ovaca majki usitnjena su, a poremećajima imovinskih odnosa ostala su bez potrebnih pašnjaka. Stada obuhvaćaju između 11 i 50 majki.

Udio stada s preko 300 grla iznosi svega 10%. Manja stočarstva nisu konkurentna na tržištu, gdje je potražnja koncentrirana, a i nisu u stanju pojaviti se s robom jednolike kakvoće. Usitnjenost proizvodnje otežava pravovremeno prilagođavanje zahtjevima tržišta.

Mala gospodarstva, a ta raspolažu s oko 50% ovaca, nisu u stanju osigurati pristojan život jednoj obitelji. Ovčarstvom se bave samo uzgredno, nisu u stanju dovoljno ulagati niti za čuvanje postojećeg stupnja proizvodnje, a kamoli za daljnji razvoj te grane stočarstva.

Sada se postavlja pitanje: pod novim uvjetima u okviru Europske Unije, postoji li tehnološka mogućnost povećanja proizvodnje u ovčarstvu?

Kvota ograničava broj majki. Nema izgleda da cijena vune bude opet tako povoljna, da se isplati držanje škopaca. S ograničenim brojem majki ova grana stočarstva može povećati proizvodnju samo povećanjem broja janjadi za klanje i povećanjem količine izmuzenog mlijeka.

Broj janjadi može se povećati zbijenijim janjenjima (tri puta u dvije godine), i/ili primjenom plodnijih pasmina ovaca (texel, charollais, suffolk, i drugih). Redovitim muženjem može se dobiti povećana količina mlijeka. Proizvodi od ovčjeg mlijeka imaju u Mađarskoj pouzdano domaće tržište. Veći dio tih proizvoda danas se uvozi, a moglo bi se i izvoziti. Intenziviranje ovčarstva zahtijeva povećanje potrošnje koncentrirane krme, veće stručno znanje, više pažnje i ulaganja. Povrh toga veću pouzdanost bilo u upotrebi krmonosnih površina, (da ne prijeti opasnost, da će vlasnik najamninu otkazatii) bilo glede naknade ulaganja.

Tri janjenja u dvije godine može se racionalno ostvariti samo u gospodarstvima s više stada, gdje je moguće osnovati stada s dovoljnim brojem majki, koje se janje u isto vrijeme pa se učinkovito provoditi.

Pri upotrebi plodnijih pasmina treba imati u vidu da su one zahtjevnije ne samo u pogledu hranidbe, nego i smještaja i uzgoja podmlatka. Ukoliko se ti zahtjevi ne zadovolje, proizvodnja postaje nerenabilna.

Mužnju treba obaviti higijenski te osigurati redovito prikupljanje i pravovremenu preradu mlijeka. To se može ostvariti samo suradnjom u širem smislu. S manjim i usitnjenim stadima potrebna ulaganja se ne mogu nadoknaditi.

Uvjet bilo kakvog razvoja je pouzdanost tržišta i jačanje položaja proizvođača. Nije dovoljno samo povećati stada pojedinih gospodarstava do racionalnog omjera, nego i proizvođači trebaju biti organizirani i jedinstveni u nastupu na tržištu, kako u pogledu tehnologije tako i kakvoće proizvoda.

ZAKLJUČAK I PRIJEDLOZI

Ovčarsku proizvodnju moguće je proširiti, iako je broj majki kvotom ograničen, pod uvjetom da potražnja i ekonomičnost to opravdavaju. Stočare na to treba pripremiti:

Treba poticati proizvođače na osnivanje stada kojih će omjer kroz cijelu godinu uposliti barem jednu radnu snagu, a za vrijeme janjenja i mužnje još jednu.

Konsolidacijom imovinskih odnosa treba za ta stada osigurati potrebnu krmonosnu površinu, bilo u obliku vlasništva, bilo pod dugoročnim najmom.

Treba poticati organiziranje takvih udruga, koje integriraju ovčare u primjeni suvremene tehnologije, u nabavi za to potrebnih sredstava i uređaja, u pripremi, preradi i prodaji svojih proizvoda.

Proračun Europske Unije, uz kvote, daje i subvencije ovčarstvu. Ta neposredna isplata po majci iznosi 21 EUR, ali pod uvjetom da se od nje godišnje dobije barem 25 kg janjadi za klanje. Ako je proizvodnja manja od 25 kg, plaća se samo 80% od tog iznosa.

Ako mađarski ovčari iskoriste dobivenu kvotu, onda bi se po sadašnjoj strukturi proizvodnje dobilo

sveukupno 10483 tisuća EUR-a (uz sadašnji tečaj to iznosi 2 milijarde i 516 milijuna Huf-a), a što znači 14,75% kalkuliranog ukupnog prihoda.

Proračun Mađarske danas subvencionira svaku majku s 1500 Huf-a. Tim iznosom bi na temelju stada od 1146000 majki stočari dobili svega milijardu i 719 milijuna Huf-a, za oko trećinu manje. Razlika može biti djelomični izvor sredstava potrebnih za intenzivniji razvoj ove grane stočarstva. Intenzivnija proizvodnja, doduše, ne uključuje ujedno i veću potporu iz proračuna, ali racionalno povećani prinos povećava primanja i ekonomičnost proizvodnje.

Čisti dohodak mađarskih ovčara će, unatoč svemu, još godinama biti znatno manji od onoga kojega postižu gospodarstva starih članica Europske Unije. Položaj se može poboljšati u prvom redu učinkovitijim radom, a udruživanjem se mogu ponovo organizirati one strukture koje bi u tome bile od koristi. Tako bi se nešto povratilo od izgubljene komparativne prednosti koja je postojala još tijekom 80-ih godina.

LITERATURA - REFERENCES

1. Ember, J., T.Stefler (2001): How to utilise animal feed capacities in Hungary? *Krmiva* 43. Zagreb, 2001.1.47-54.
2. Hajduk, P., L. Safar (2003): *Csatlakozas utan. Magyar Allattenyesztok Lapja*. XXXI. 1., 11.
3. *Mezogazdasdgi Statisztikai Evkonyv* (1998). Kozponti Statisztikai Hivatal, Budapest.

SUMMARY

On the basis of the stipulated quota Hungarian ewe population is to be increased to 1146000, which is 30% more than in 2001. If the structure of the production remains unchanged the animal feeding could be provided from the 267441 ha of pasture, 13544 ha of meadows and 54748 ha of ploughland. More than 75% of remaining Hungarian pasture can be used for other purposes.

Since the quota concerns only the number of ewes profit can be increased by more intensive technology: three lambing in two years, introducing more fertile breeds, by milking etc. Flocks should be increased to a rational size, animal feeding secured by consolidating land ownership, motivating breeders to integrate in order to bring into line the quality of their products and to get better price for them.

The subsidy which can be provided under the EU is 46% higher than presently available and can help in the development of this sector.

Key words: Sheepbreeding quotas, yields, profitability